

- **Sexualita osob s mentálním postižením**
- Sexualita osob s MP
- Po dlouhá léta byla sexualita osob s mentálním postižením tabuizována.
- Člověk je sexuální bytostí, bez ohledu na přítomnost postižení.
- Porozumět sexualitě osob s MP neznamena hledat zvláštnosti a rozdíly, ale respektovat souvislosti lidského bytí.
- V současné době se pohled na sexualitu osob s MP změnil, dříve byla sexualita potlačována, sexuální výchova byla nežádoucí, muži a ženy s MP žili v „ústavech“ odděleně,
- I když se mnohé změnilo, lidé s MP jsou stále obklopeni množstvím bariér.
- Sexualita osob s MP
- Sexualita se u lidí s MP vyvíjí běžným způsobem.
- Sexuální vývoj začíná rozvojem **pohlavní identity – gender identity** = jedná se o psychologické pohlaví, je výsledkem souhry biologických a psychosociálních faktorů.
- Důležitým zdrojem pohlavní identity je objevení vlastních pohlavních orgánů – **tělového schématu – body image**.
- Pro zdravou pohlavní identitu se musí dítě naučit rozeznávat sexuální a nesexuální části těla, pocity, které jim přísluší, potřebuje se naučit přijímat a odmítat erotické projevy včetně dotyků rodinných příslušníků, naučit se hygieně, krášení a projevům pohlavnosti v dospívání (menstruace, poluce).
- Sexualita osob s MP
- Sexuální vývoj je ovlivněn i tzv. **mapou lásky – love map** = individuální prožívání sebe, jako sexuální bytosti, souhrn představ, zkušeností, očekávání a fantazií, které se vztahují k sexualitě a výběru partnera. Mapa lásky je ve vývoji formována způsobem, jakým se dítě setkává s láskou. Dá se tedy formovat.
- Sexuální identita je pro člověka základní, i kdyby neměl ve svém životě jediný pohlavní styk, nepřestává být mužem nebo ženou.
- Funkce sexuality
- **Individuální, rekreační funkce** = pohlavnost člověku může přinášet uvolněnost, radost, rozkoš
- **Párová, komunikační funkce** = pohlavní styk je posuzován jako hluboce důvěrný rozhovor dané dvojice.
- **Druhá, prokreační funkce** = v důsledku sexuálních styků mají lidé děti.
- Funkce sexuality
- **U osob s mentálním postižením je důležitým determinujícím faktorem kromě věku a pohlaví, hloubka postižení.**
- *„Čím hlubší je postižení, tím osoba méně sexuality projevuje, a čím méně je jedinec postižen intelektuálně, o to obvyklejší je jeho sexuální vývoj“ (Matulay, K. 1986, s. 239).*

- Nejčastější předsudky v oblasti sexuality osob s MP
  - **Osoby s mentálním postižením mají zvýšený sexuální pud.**
  - **Sexuální potřeby osob s mentálním postižením se dají utlumit fyzicky náročnou prací.**
  - **Sexuálním problémům se vyhnete, pokud oddělíme obě pohlaví.**
  - **Člověk s mentálním postižením zůstává po celý život dítětem.**
  - Nejčastější předsudky v oblasti sexuality osob s MP
  - **Realizací sexuální výchovy se zbytečně probouzí sexuální touhy.**
  - **Osoby s mentálním postižením jsou bez jakýchkoliv sexuálních potřeb.**
  - **Osoby s mentálním postižením mají postižení i v oblasti sexuální.**
  - **Součástí intimního vztahu musí být i pohlavní styk.**
  - Partnerství osob s MP
  - **Partnerské vztahy uspokojují potřebu sounáležitosti a lásky.**
  - **Lidí s MP, kteří žijí v partnerském vztahu jsou**
- **zralejší, vyrovnanější, samostatnější a lépe spolupracují.**
  - **Touha po navázání partnerského vztahu se u osob s MP objevuje tak, jako u osob bez postižení.**
  - **Partnerský vztah bývá potvrzením plnohodnotnosti a „normality“.**
  - Partnerství osob s MP
  - **Počáteční fází vzniku partnerského vztahu je navázání partnerského vztahu, což může být u osob s MP někdy komplikované.**
  - **Stejně komplikace jako v navázání partnerského vztahu se mohou objevit i ve schopnosti udržení partnerského vztahu.**
  - **V těchto oblastech potřebují lidé s MP podporu, která by jim pomohla vytvořit podmínky pro partnerskou koexistenci.**
  - **Je nutné vést lidi s MP osvětovou přípravou.**
  - Manželství osob s MP
  - **Uzavření manželství je podle našeho právního řádu podmíněno plnoletostí a způsobilostí k právním úkonům.**
  - **Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí, společně s dalšími účely, jako je potřeba vzájemné lásky a podpory, ekonomického zabezpečení, potřeba součinnosti ve stáří a nemoci, atd.**
  - Rodičovství osob s MP
  - **Otázky rodičovství, plodnosti a rizika genetického poškození plodu jsou eticky velmi závažné.**
  - **Matulay (1989) uvádí, že u žen se STMP, TMP bývá gravidita velmi vzácná, že muži s DS jsou často**

neplodní, zatímco ženy s DS většinou děti mít mohou.

- **Názory na to, zda mají mít lidé s MP děti nebo ne se různí a vede se mnoho diskuzí.**
- Rodičovství osob s MP
- **Rodičovská práva by měla být vždy spjata s povinnostmi, z čehož vyplývá, že právo plodit děti by měl mít pouze ten, kdo je schopný a ochotný se o ně postarat.**
- **Avšak ne vždy to závisí na intelektu!**
- **40% dětí, které se narodily rodičům s MP má intaktní intelekt (Bezdúchová 2000 In Popper 2002).**
- Rodičovství osob s MP
- **Péče o děti v rodině rodičů s mentálním postižením představuje určité potíže:**
- **Obvykle pomáhají prarodiče, příbuzní.**
- **U lidí s MP je touha po dítěti často „romantická“, bez uvědomění si odpovědnosti.**
- Rodičovství osob s MP
- **Touha po dítěti může odrážet také snahu osamostatnit se.**
- **Je třeba vést diskuze o náročnosti péče o dítě, nabídnout alternativu „občas se postarat o dítě“, ukázat náročnost péče na dítěti z rodiny, či nabídnout péči o zvíře.**
- **Je nutné řešit otázku antikoncepce (V případě**

sterilizace se jedná o závažnou otázku lidských práv!).

- Sexuální zneužívání osob s MP
- **Osoba s mentálním postižením má stejná práva jako ostatní občané a mimo jiné má právo na ochranu proti využívání a zneužívání (Deklarace práv mentálně postižených 1971).**
- **Je nutné uvědomit si rizikové faktory, které vedou ke zneužívání osob s MP.**
- **Dále pozorovat varovné signály.**
- **Značné obtíže nastávají také v odhalování činu a pachatele.**
- **Čím hlubší postižení, tím obtížnější odhalení.**
- Sexuální zneužívání osob s MP
- **Často jsou lidé s MP zneužíváni z řad svých blízkých, což na nich zanechává ještě hlubší následky.**
- **Syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití:**
- **utajování**
- **bezmocnost**
- **přizpůsobení**
- **opožděné a nepřesvědčivé odhalení**
- **odvolání své výpovědi**
- Doporučení pro omezení výskytu sexuální zneužívání osob s MP
- **Rozpoznání velikosti a závažnosti problému.**
- **Informovanost veřejnosti.**
- **Hlášení případů sexuálního zneužívání.**

- Školení terapeutů.
- Sexuální výchova osob s MP.
  - Sexuální výchova
    - osob s mentálním postižením
- Sexuální výchova osob s MP
- Sexuální výchova v sobě zahrnuje:
  - Pohlavní výchovu,
  - Přípravu k partnerství,
  - Přípravu k manželství,
  - Přípravu k rodičovství.
- Nejvhodnějším prostředím pro realizaci sexuální výchovy je dobře fungující rodina.
- Dalším faktorem je škola, která vzdělává a formuje a vychovává k postojům.
- Schéma sexuální výchovy
- 3 roviny sexuální výchovy (Matějček, Z. 1995):
  - Rovina citových vztahů = bohaté citové zázemí.
  - Sociální rovina = sociální zkušenosti.
  - Rozumová rovina = poučení, informace.
- Principy sexuální výchovy
  - Princip spolupráce s rodinou
  - Princip začlenění do výchovy v širším slova smyslu
  - Princip vědeckosti
  - Princip důvěry
  - Princip koedukovanosti
- Princip etičnosti
- Princip aktivity a spolupráce vychovatele a vychovávaného
- Princip komplexnosti a harmonie
- Princip osobnosti vychovatele
- Princip přiměřenosti a individuálního přístupu
- Metody a formy sexuální výchovy
- Vedle klasickým pedagogických metod lze využít metody mravní výchovy (např. osobní příklad)
- Nejdůležitější jsou metody aktivizační – metody dialogické, problémové, inscenační, hraní modelových situací.
- Vhodné jsou skupinové formy práce (10-25, 10-15, 3-5).
- Zásada názornosti, komunikace, postupovat po malých krocích, s následným opakováním, nechat prostor pro diskuzi.
- Doplnění videem, nahrávkami, reálnými předměty, obrázky, fotografiemi.
  - Obsah sexuální výchovy osob s MP v období základního vzdělávání
    - Sexuální výchova osob s LMP
- Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
- Lidé s LMP jsou většinou schopni vytvářet sociální i partnerské vztahy a v dospělosti žít samostatným způsobem života.
- Obsahově by se sexuální výchova neměla lišit od intaktní populace, jiné jsou pouze metody a formy práce.
- Podle RVP ZV – LMP jsou prvky sexuální výchovy zakomponovány do těchto vzdělávacích oblastí a

- průřezových témat:
- Člověk a jeho svět
  - Člověk a společnost
  - Člověk a příroda
  - Člověk a zdraví
  - Osobnostní a sociální výchova a Výchova demokratického občana.
  - Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
  - **Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (1. stupeň)**
  - ***Tematický okruh Lidé kolem nás*** = základy společenského chování, vztahy v rodině, práva a povinnosti v rodině, práva dítěte, řešení krizových situací.
  - ***Tematický okruh Člověk a jeho zdraví*** = seznámení s vlastním tělem, poznání rozdílů mezi mužem a ženou, hygienické návyky, ochrana zdraví, formy agresivity a obrana proti nim.
  - Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
  - **Vzdělávací oblast Člověk a společnost (2. stupeň)**
  - ***Vzdělávací obor Výchova k občanství*** = formování osobnosti po stránce mravní a volní. Orientace v sociálních vztazích, právech a povinnostech.
  - Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
  - **Vzdělávací oblast Člověk a příroda (2. stupeň)**

- ***Vzdělávací obor Přírodopis***
- Tematický okruh *Obecná biologie a genetika*
- Tematický okruh *Biologie člověka*
- Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
- **Vzdělávací oblast Člověk a zdraví (1. a 2. stupeň)**
- ***Vzdělávací obor Výchova ke zdraví (2. stupeň)***
- Tematický okruh *Vztahy mezi lidmi a formy soužití*
- Tematický okruh *Změny v životě člověka a jejich reflexe*
- Tematický okruh *Zdravý způsob života a péče o zdraví*
- Tematický okruh *Rizika ohrožující zdraví*
- Tematický okruh *Podpora zdraví*
- Tematický okruh *Osobnostní a sociální rozvoj*
- Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
- **Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova (1. a 2. stupeň)**
- Porozumění sobě i druhým
- Zvládání vlastního chování
- Utváření mezilidských vztahů
- Řešení konfliktů
- Prevence sociálně patologických jevů
- Obsah sexuální výchovy osob s LMP v období základního vzdělávání
- **Průřezové téma Výchova demokratického občana (1. a 2. stupeň)**
- Dodržování lidských práv a svobod

- Pochopení fungování společnosti a jejich pravidel
- Rozvoj komunikativních dovedností
- Vede ke kritickému myšlení, sebedůvěře, samostatnosti, ohleduplnosti, respektování odlišností.

- **Obsah sexuální výchovy osob s MP v období základního vzdělávání**

- **Sexuální výchova osob se STMP**

- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
- Lidé se STMP jsou většinou schopni vytvářet sociální i partnerské vztahy, avšak k samostatnému životu v dospělosti potřebují podporu.
- Sexuální výchova musí obsahovat hlavně trénink sociálních dovedností, hygienických návyků a musí být strukturovaná.
- Podle RVP ZŠS - I. díl jsou prvky sexuální výchovy zakomponovány do těchto vzdělávacích oblastí a průřezových témat:
  - Člověk a jeho svět
  - Člověk a společnost
  - Člověk a příroda
  - Člověk a zdraví
  - Osobnostní a sociální výchova a Výchova demokratického občana.
- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
- **Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (1. stupeň)**
- ***Tematický okruh Lidé kolem nás*** = základy společenského chování, vztahy v rodině, reakce na setkání s neznámými lidmi a v krizových situacích.

- ***Tematický okruh Člověk a jeho zdraví*** = seznámení s vlastním tělem, sebeobslužné činnosti, hygienické návyky, ochrana zdraví.

- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání

- **Vzdělávací oblast Člověk a společnost (2. stupeň)**

- ***Tematický okruh Člověk ve společnosti*** = znalosti o rodině, její struktuře, právech a povinnostech, o výchově, o mezilidských vztazích, o rovnoprávném postavení mužů a žen.
- ***Tematický okruh Poznatky o společnosti*** = práva dítěte, rodinná práva, týrání a zneužívání dítěte, šikana diskriminace.
- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
- **Vzdělávací oblast Člověk a příroda (2. stupeň)**
- Žáci získávají základní poznatky o přírodních zákonitostech, které mohou uplatnit v praktickém životě.
- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
- **Vzdělávací oblast Člověk a zdraví (1. a 2. stupeň)**
- ***Vzdělávací obor Výchova ke zdraví (2. stupeň)***
- Základní informace o prevenci a zdraví
- Hygienické, stravovací a pracovní návyky, rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností

- Odmítání škodlivých látek
- Poznávání a chápání fyziologických, psychických i sociálních změn spojených s dospíváním
- Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
- **Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova (1. a 2. stupeň)**
  - Porozumění sobě i druhým
  - Zvládání vlastního chování
  - Utváření mezilidských vtaů
  - Řešení konfliktů
  - Prevence sociálně patologických jevů
  - Obsah sexuální výchovy osob se STMP v období základního vzdělávání
  - **Průřezové téma Výchova demokratického občana (1. a 2. stupeň)**
    - Dodržování lidských práv a svobod
    - Pochopení fungování společnosti a jejich pravidel
    - Rozvoj komunikativních dovedností
    - Vede ke kritickému myšlení, sebedůvěře, samostatnosti, ohleduplnosti, respektování odlišností.
      - **Obsah sexuální výchovy osob s MP v období základního vzdělávání**
      - **Sexuální výchova osob se TMP, HMP, VV**
  - Obsah sexuální výchovy osob s TMP, HMP, VV v období základního vzdělávání
  - Hlavním cílem je rozvoj sebeobsluhy, hygieny, stravování, poznání části těla, rozdílů mezi mužem a ženou.

- Především použití modelování, modelů, panenek, fotografií, kreseb, jednoduchých filmů apod.
- **Podle RVP ZŠS - II. díl jsou prvky sexuální výchovy zakomponovány do těchto vzdělávacích oblastí:**
  - Člověk a komunikace
  - Člověk a jeho svět
  - Člověk a zdraví
  - Obsah sexuální výchovy osob s TMP, HMP, VV v období základního vzdělávání
  - **Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (1. a 2. stupeň)**
    - Poznání nejbližšího okolí a utváření citového vztahu
    - Osvojení vhodných způsobů chování a jednání
    - Uspokojování základních životních potřeb
    - Rozvoji sebeobsluhy a hygienických návyků
  - Obsah sexuální výchovy osob s TMP, HMP, VV v období základního vzdělávání
  - **Vzdělávací oblast Člověk a zdraví (1. a 2. stupeň)**
    - Hygienické, stravovací a pracovní návyky, rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností